

REVISORS RISIKO- OG VESENTLIGHETSVURDERING

Grane kommune

2024

OPPSUMMERING

Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering danner grunnlag for kontrollutvalgets arbeid med *plan for forvaltningsrevisjon* og *plan for eierskapskontroll*. Revisors vurderinger er kategorisert i fargene rød, gul og grønn, hvor rød er områder som revisor vurderer å ha høy risiko og vesentlighet. I denne rapporten er bare rød og gule områder presentert.

Oversiktene nedenfor oppsummerer revisors risikovurderinger for Grane kommune.

Forvaltningsrevisjon

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Informasjonssikkerhet	Internkontroll
ROS og beredskap	Helse, miljø og sikkerhet
Barn med særlige behov	Kommunesamarbeid
Tidlig innsats i barnehage og skole	Bærekraft
Utenforskap	Økonomisk bærekraft
Tildeling av tjenester	Offentlige anskaffelser
	Elevers fysiske skolemiljø
Klima og miljø	Saksbehandling
Vedlikeholdsetterslep	Taushetsplikt og personvern
	Ivaretagelse av flyktninger
	Bruk av tvang
	Brann
	Næring, skog- og landbruk
	Planarbeid
	Planarbeid
	Selskaper
HaG AS	Helgeland Kraft AS

Eierskapskontroll

Generell eierstyring	Helgeland Kraft AS
HaG AS	

1 INNLEDNING

Kontrollutvalget i kommunen skal utarbeide en *plan for forvaltningsrevisjon* (kommunelovens § 23-3 andre ledd) og en *plan for eierskapskontroll* (kommunelovens § 23-4 andre ledd). Revisors risiko- og vesentlighetsanalyse er et innspill til kontrollutvalgets arbeid med disse planene. Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering er en invitasjon til en dialog om risikoområder i kommunen og bør suppleres med vurderinger fra kommuneorganisasjonen og kontrollutvalget selv. Vurderingen av risiko er basert på sannsynlighet for at noe inntreffer og mulig konsekvens, og disse er påpekt kort i teksten. Det er lagt vekt på å framstille risikovurderingene på en enkel måte, og risikoer som revisor har funnet uvesentlig er ikke tatt med. Denne risiko- og vesentlighetsvurderingen er sett fra revisors perspektiv og andre kan ha andre vurderinger basert på sin kunnskap om kommunen.

Revisors risiko- og vesentlighetsvurdering er basert på erfaringer fra revisjonsarbeidet i kommunen, data fra eksterne kilder og årlige kontaktmøter med kommunen.

Denne rapporten er delt inn i sju områder. Disse er:

- Kommuneorganisasjon
- Økonomi
- Oppvekst
- Velferd, helse og omsorg
- Teknisk
- Eierskap

Området eierskap handler om kommunens eierstyring generelt og eierstyring av ulike selskaper. Forvaltningsrevisjon i selskaper omtales innenfor de områdene hvor de naturlig hører hjemme. Vertskommunesamarbeid og kommunalt oppgavefelleskap beskrives under kommuneorganisasjon, mens tjenestene som leveres omtales innenfor de enkelte områdene.

Rapportens oppbygging

De ulike temaene i denne rapporten er bygd opp med en **generell vurdering** av risikoer innenfor ulike temaområder i kommunene. Deretter følger et avsnitt om situasjonen i **Grane kommune**. Grane kommune har på noen områder funnet tiltak for å motvirke feil og svakheter i forvaltning og tjenesteyting, som gjør at vi ikke ser på temaområdet som så aktuelt for forvaltningsrevisjon som for andre kommuner.

2 KOMMUNEORGANISASJONEN

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Informasjonssikkerhet	Internkontroll
ROS og beredskap	Helse, miljø og sikkerhet
	Kommunesamarbeid
	Bærekraft

Arbeidsgiverpolitikk og ledelse

Generelt er det en kamp om arbeidskrafta og kommunen kan oppleve utfordringer med å rekruttere nok og rett kompetanse. Når kommunen ikke klarer å løse rekrutteringsproblemene settes det i verk tiltak som fører til høyere kostnader og mindre stabilitet i bemanningen, eksempelvis bruk av vikarbyråer. En konsekvens av rekrutteringsutfordringene er at kommunen ikke klarer å rekruttere kompetanse som kommunen er pålagt å ha og mangler kompetanse og kapasitet til å få utført nødvendige tjenester. Turnover og vakanse i viktige stillinger skjer med jevne mellomrom og kan gi konsekvenser i form av manglende kontinuitet og at taust kunnskap i organisasjonen forsvinner.

Det gjennomføres for tiden forvaltningsrevisjon med tema *ansettelser og varsling i Grane kommune*. Denne revisjonen vil dekke viktige sider ved arbeidsgiverpolitikken og ledelse. Revisor mener at utfordringer med rekruttering, sykefravær og kompetanse også gjelder Grane kommune, og at det kan være høy risiko for at for at tjenestene ikke utføres i tråd med regelverket, eller at tjenester utføres med høye kostnader (utstrakt vikarbruk). Siden det pågår forvaltningsrevisjon på temaområdet, mener revisor at kommunen får mye informasjon, som gjør det lite aktuelt med forvaltningsrevisjon innen dette temaet i planperioden

Informasjonssikkerhet

Sannsynligheten for ondsinnede handlinger mot IKT-systemer er **generelt** økende i samfunnet. Kommunene er komplekse organisasjoner som er avhengig av IKT på de fleste områder. Hvis IKT-systemet rammes av en hendelse som setter det ut av funksjon, er konsekvensen at kommunens virksomhet blir skadelidende på ulike måter. Økende grad av digitalisering gir effektive løsninger, men det er sannsynlig at bevisstheten omkring IKT-sikkerhet ikke er til stede i hele organisasjonen, med eksempelvis den konsekvens at brukere trykker på en lenke som gir uvedkommende tilganger. IKT-sikkerhet er relatert til personvernforordningen og håndtering av personopplysninger, eksempelvis med den konsekvens at personopplysninger kommer på avveie.

Grane kommune har felles IKT-avdeling med Hattfjelldal kommune, bestående av 3 årsverk, hvorav Grane finansierer 1,5 stilling. Hattfjelldal kommune er vertskommune for tjenesten. En IKT-tjeneste med 3 årsverk kan være sårbart, og revisor mener at det kan være risiko innen temaområdet.

Bærekraft

FNs bærekraftsmål angir viktige mål for felles retning i samfunnsutviklingen, globalt, nasjonalt og lokalt. Bærekraftsmålene berører **generelt** alle deler av en kommunenes virksomhet. Manglende lokalt arbeid for bærekraftsmålene kan medføre feil tiltak og feil utvikling på mange kommunale virksomhetsområder med hensyn til en bærekraftig utvikling. Konsekvensene kan eksempelvis være økende fattigdom, mangel på rent vann, ødeleggelser av hav og landressurser, større ulikheter, fallende sysselsetting og fallende økonomisk vekst. Systematisk arbeid med bærekraftsmålene kan føre til en positiv utvikling på de samme områdene.

Kommuner er viktige for å realisere bærekraftsmålene (Meld. St 40, 2020-2021). Regjeringen forventer at fylkeskommuner og kommuner legger FNs bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. Miljø ble tidlig satt på dagsorden og er en forløper til bærekraftsmålene. *Stopp klimaendringene* er det trettende bærekraftsmålet. Den enkelte kommune har fram til nå i varierende grad vært opptatt av klima og miljø.

Grane kommune har tatt inn FNs bærekraftsmål som et element i sitt overordnede planverk. Kommuneplanens samfunnsdel gjelder for 2023 – 2033, og fire satsingsområder er tatt inn, med forankring i bærekraftsmål: (folkehelse, livsmestring og tilhørighet; samfunns- og næringsutvikling; Grane som nasjonalparkkommune; organisasjonen inn i framtida). Planene som er vedtatt samtidig, eller etter denne planen, tar i varierende grad opp bærekraftsmålene. Det kan være aktuelt å se på oppfølgingen og bruken av bærekraftsmålene i en forvaltningsrevisjon.

ROS og beredskap

Formålet med sivilbeskyttelsesloven er å beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur. Sivilbeskyttelsesloven § 14 krever at kommunen skal utarbeide en helhetlig ROS (risiko- og sårbarhetsanalyse) og § 15 sier at det skal utarbeides en beredskapsplan basert på ROS. **Generelt** står kommunene overfor ulike potensielle utfordringer og hendelser, som det bør tas høyde for i ROS. Det er et krav at beredskapsplanen skal være oppdatert og revideres minimum en gang per år, samt at kommunen skal sørge for at planen jevnlig blir øvet. Loven stiller også krav til beredskapsplanens innhold, blant annet kriseledelse og varslingslister. Ulike

utfordringer og hendelser vil også oppstå i framtida. ROS og beredskapsarbeidet er et tiltak for å redusere mulige konsekvenser av hendelser.

I kundemøtet med **Grane kommune** ble det fortalt at kommunen skal gjennomføre ROS i løpet av høsten 2023. Revisor har gjennomgått protokoller og gjort søk på kommunens nettsider, og kan ikke finne informasjon om ROV og beredskapsplan per februar 2024. Vurderingen er at Grane kommune ikke har oppdatert ROS og beredskapsplan.

Internkontroll – system og implementering

Formålet med kravet om internkontroll i kommuneloven § 25 -1 er **generelt** å forebygge og hindre regelverksbrudd, og sikre at regelverksbrudd blir oppdaget og korrigeret. Dette krever at kommunedirektøren har et system for internkontroll, som sikrer at eksempelvis oppvekstsektoren rapporterer om de faktiske forhold i sektoren og jevnlig evaluerer og korrigerer egen praksis. Revisor erfarer at flere kommuner ikke har et godt internkontrollsystem implementert, noe som øker sannsynligheten for at det kan få alvorlige konsekvenser for både tjenestemottakerne og kommunen. Bevissthet og kultur rundt avvik og oppfølging av avvik som grunnlag for læring og forbedring er sentralt i et internkontrollsystem.

Grane kommune innførte Compilo i 2022. Det ble avsatt 20 % opplæringsressurs i forbindelse med innføringen av internkontrollsystemet. Hele organisasjonen har fått opplæring. Det kan være aktuelt å se på ivaretagelsen av internkontroll etter opplæringsperioden. Det kan være aktuelt å se om kommunen følger opp internkontrollen i tjenester som utføres av andre kommuner og hvor Grane kommune er en del av samarbeidet.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Generelt er sykefravær en risiko i kommunen. Sykefraværet har en kostnad, og den konsekvens at tjenestene ikke blir bemannet med riktig og tilstrekkelig kompetanse. Sykefraværet kan påvirke kontinuitet, effektivitet og være en belastning for brukere og kollegaer. Det kan medføre at det ikke er nok personell i skolen til å gi spesialundervisning, at saksbehandling blir forsinket og at andre ansatte må jobbe overtid med den belastningen det kan medføre. Helse, miljø og sikkerhet er også et tema knyttet til vold i både oppvekst- og helsesektoren.

Det fremgår av årsberetningen for 2023 for **Grane kommune** at det totale sykefraværet var på 9,7 % i 2023. I årsmeldingen for 2022 var det totale sykefraværet 10,7 %. Kommunens mål er et sykefravær på under 6 %. Sykefravær kan ramme kommunens evne til å yte lovpålagte tjenester.

Kommunesamarbeid (kommunalt oppgavefelleskap)

Kommuneloven § 19 gir bestemmelser for kommunalt oppgavefelleskap som fra 2024 kan være et alternativ til tidligere § 27-samarbeid, som utgikk med den forrige kommuneloven. Det er en sannsynlighet for at organisatoriske løsninger som velges i denne overgangen ikke er hensiktsmessig og gir utilsiktede virkninger. Kommunalt oppgavefelleskap er lite lovregulert, noe som gjør at de enkelte samarbeidene selv må klare å identifisere de forholdene som er viktig å avklare ved etablering. **Generelt** er konsekvensen av organisatoriske endringer i kommunesamarbeid at ansvaret for tjenester blir uklart, det kan være uklart hvordan samarbeidet styres og hvordan den økonomiske fordelingen mellom kommunene blir i praksis. En annen konsekvens er at avstanden til tjenesten kan øke og at kommunen ikke får tilstrekkelig kunnskap om tjenestene til å vurdere om de er tilstrekkelige, eller at tjenestene utvikler seg i en retning som den enkelte samarbeidskommune ikke ønsker eller er tjent med. Dette gjelder også for vertskommuner og samarbeidskommuner som er regulert i kommuneloven § 20. Det lages samarbeidsavtaler, men det er en risiko for at avtalene ikke er tilstrekkelige for blant annet å følge opp internkontrollansvaret og om samarbeidet virkelig dekker det behovet som var tenkt.

Grane kommune er en liten kommune, og deltakelse i interkommunale samarbeid er viktig for å kunne ha den nødvendige kapasiteten og kompetansen til å utføre tjenestene. Grane deltar i vertskommunesamarbeid og annet interkommunalt oppgavefelleskap innen IKT, PPT, barnevern, NAV, brann, legevakt, Regionalt kontor og kompetanseutvikling (RKK), Regionalt innkjøpssamarbeid i Helgelandregionen (RIH), geografiske informasjonssystemer (GIS), Helgeland interkommunale utvalg for akutt forurensning. IKT er det siste området som kommunen har inngått samarbeid om (se ovenfor). Grane er vertskommune for veterinærsamarbeid med Hattfjelldal kommune. Kommunen har et ansvar for å påse at tjenestene til egne innbyggere blir utført tilfredsstillende selv om det er en annen kommune som er utføreren. Et eksempel kan være kommunedirektøren oppfølging av internkontrollen i samarbeidene.

3 ØKONOMI

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
	Økonomisk bærekraft
	Offentlige anskaffelser

Økonomisk bærekraft

Generelt innebærer en bærekraftig økonomi at kommunen må ha evne til å holde stabil tjenesteproduksjon over tid. Denne evnen kan måles gjennom størrelsen på kommunens netto driftsresultat, lånegjeld og disposisjonsfond. Driftsresultatet viser om kommunen klarer å frigjøre driftsmidler til investeringsformål, og dermed om det er mulig å fornye bygninger og anlegg uten at lånegjelden øker mer enn inntektene. I motsatt fall må en økende andel av inntektene brukes til å betjene gjelden i stedet for å gå til tjenesteyting. Konsekvensene blir dermed selvforsterkende, og før eller siden må kommunen kutte på bevilgninger til tjenesteproduksjon. Samtidig øker risikoen for at rentesjokk kan få store økonomiske konsekvenser.

Kommunene er pålagt å fastsette finansielle måltall å styre etter. Risikoen for å komme i et økonomisk uføre kan reduseres ved å fastsette tydelige og konkrete regler for hvordan kommunedirektør og kommunestyre skal forholde seg til de vedtatte måltallene når økonomiplanen skal behandles.

Grane kommunes netto driftsresultat har vært innenfor målet om 2 % alle år i perioden 2018 – 2023, unntatt i 2020 og i fjor, 2023. Kommunedirektøren beskriver netto driftsunderskuddet i 2023 som historisk stort, - 5,63 % av kommunens driftsinntekter. Lånegjelden var 68 % av brutto driftsinntektene i 2023, som er innenfor det langsiktige målet om 75 %. Resultatet for disposisjonsfondet var 16,5 % av driftsinntektene i 2023 (11 % når pensjonsfondet trekkes ifra), noe som er god margin i forhold til måltallet på 8 %. Tallene er hentet fra signert årsberetning for 2023.

Offentlige anskaffelser

Regelverket omkring offentlige anskaffelser er komplisert, og **generelt** er det sannsynlig at det oppstår feil. Klagenemnda for offentlige anskaffelser kan bøtelegge når det gjøres feil. Feil tildelinger kan også føre til dyre rettsaker, negativ omtale og prosjekter som må utsettes fordi det må gjennomføres ny konkurranse. Feil i offentlige anskaffelser har også konsekvenser for tilbydere som ikke får oppdrag fordi at regelverket ikke følges. Regelverket for offentlige anskaffelser er i endring. Fra 1.1.2024 – 30 % vektning av klima og miljø. Videre er anskaffelser

det planlagt forenklinger i anskaffelser under EØS-terskelverdi, hvor oppdragsgiver er foreslått en betydelig større frihet og fleksibilitet.

Grane kommune deltar i regionalt innkjøpssamarbeid i regionen (RIH). De får tilbud om å være med på avtaler, men velger selv hva de vil være med på. Det har ikke vært saker i kommunen som har vært oppe i KOFA de siste årene.

Budsjettering og tertialrapportering

Det kan være risiko forbundet med budsjettering og tertialrapportering. Det er konkrete krav til hvordan budsjettet skal utarbeides, men det gjøres også subjektive vurderinger om måltall og budsjettpremisser, og oppfølgingen av disse som kunne vært bedre omtalt. **Generelt** er det en sannsynlighet for at måltall og budsjettpremisser er uklare med den konsekvensen at de er vanskelig å styre etter. Presentasjonen av tertialrapportene som styringsverktøy har generelt et forbedringspotensial. Kommuner som bruker Framsikt¹ kan ha en risiko for at papirversjon eller PDF-versjon av dokumentet ikke samsvarer med publisert versjon i Framsikt.

Grane kommune har tatt i bruk Framsikt. Revisor har inntrykk av at budsjettering og tertialrapporteringen i hovedsak er tilfredsstillende.

Merverdiavgiftsbehandling

Generelt er regelverket om merverdiavgiftskompensasjoner, ordinær merverdiavgift og fradragsrett komplisert. Det er sannsynlig at feil kan oppstå, og konsekvensen er at da vil det komme krav om tilbakebetaling fra Skatteetaten, og det kan ilegges bot på 40 prosent av feilen. Potensielt kan dette utgjøre store beløp som har betydning for kommuneøkonomien.

Det er ikke informasjon som tilsier at merverdiavgiftsbehandling utgjør en spesiell risiko i **Grane kommune**.

Selvkost

Flere saksområder i kommunen har gebyrbelagte tjenester hvor gebyret skal være til selvkost. **Generelt** er regelverket komplisert, og det er sannsynlig at det kan oppstå feilføringer mellom selvkostområder og andre områder i kommunen. Det er også en sannsynlighet for feil i beregningen av kapitalkostnader. Konsekvensene av feil i selvkostberegningene er at enten kommunen eller innbyggerne må betale for den andre, eller at dagens abonnenter betaler for framtiden abonnenter eller motsatt. På flere områder øker gebyrene som følge av økt selvkost fordi eksempelvis vedlikeholdet av vannledninger ikke er fulgt opp.

¹ Framsikt er en skybasert løsning for helhetlig virksomhetsstyring.

Grane kommune har tatt i bruk Momentum. Kommunen har bare selvkost for pålagte tjenester. Det er ikke særskilte risikoer for kommunen innen dette området.

4 OPPVEKST

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Barn med særlige behov	Saksbehandling
Tidlig innsats i barnehage og skole	Taushetsplikt og personvern
	Elevens fysiske skolemiljø

Barn med særlige behov

Barn med særlige behov skiller seg **generelt** fra den ordinære elevmassen ved at de ikke får tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringen. Det er en sannsynlighet for at barn med særlige behov ikke fanges opp tidlig og får den oppfølgingen de trenger. Manglende oppfølging kan gi konsekvenser for det enkelt barn sin videre utvikling og muligheter videre i livet. Kommunen kan også bli stilt til ansvar for ikke å ha gitt tilstrekkelig opplæring.

Kommuneledelsen i **Grane kommune** beskrev det som utfordrende at kommunen har spesielt høye tall for barn og unge fra sårbare hjem. Det kreves utstrakt samarbeid mellom ulike tjenester for å følge opp disse barna og hjemmene på en god måte. At PPT og barnevernstjenestene er del av et vertskommunesamarbeid er bra for kompetansen og uavhengigheten, men det kan være risikoer knyttet til avstand til tjenestene.

Barnehageeier

Når det gjelder de kommunalt eide barnehagene har **Grane kommune** kommunen tatt i bruk et verktøy (MAVA) for å bli en bedre barnehage- og skoleeier. Ledelsen beskrev bemanningen i barnehagen som god i kundemøtet i 2023.

Skoleeier

Grane kommune har en høy andel barn og unge fra sårbare hjem Kommunen har også en høy andel elever med spesialundervisning. Det kan være risiko for at det ikke settes inn innsats tidlig nok. Mangelfullt samarbeid med andre tjenester kan også være en risikofaktor her.

I kundemøte (september 2023) kom det fram at Stormoen skole (1. – 4. trinn) og basseng bør totalrenoveres. Ivaretagelse av elevenes fysiske skolemiljø kan være et risikoforhold

Taushetsplikt og personvern

Generelt erfarer revisor at flere kommuner ønsker å øke det tverrfaglige samarbeidet rundt barn i kommunen. Dette kan øke sannsynligheten for at personvern og taushetsplikt ikke blir ivaretatt. Tydelige retningslinjer og rutiner for ivaretagelse av personvern og taushetsplikt er

viktig for å redusere konsekvenser som kan oppstå som følge av tverrfaglig samarbeid. Brudd på personvern og taushetsplikt kan få store konsekvenser for den enkelte person og økonomiske og omdømmemessige konsekvenser for kommunen.

I årsmeldingen for **Grane kommune** for 2022 går det fram at Grane kommune har gått sammen om personvernombud i samarbeidet Digitale Helgeland. I årsmeldingen går det fram at det er planlagt kartlegging våren 2023, med sikte på planlegging av personvernarbeidet i kommunene.

Saksbehandling

Minimumskravene til enkeltvedtak i forvaltningsloven er ikke tilstrekkelig for å ivareta saksbehandling med fokus på barnets beste. **Generelt** er det sannsynlig at barnets beste og barnas stemme er basert på omgivelsene rundt og ikke barnet. Konsekvensen kan være mangelfullt beslutningsgrunnlag som fører til feil beslutning og feil tiltak.

Det kan være risiko for mangelfull ivaretagelse av barnets stemme og barnets beste i **Grane kommune** også. Flere tjenester er innunder vertskommunesamarbeid, men kommunen har ansvar for at tjenestene til barna i Grane kommune ivaretas på en forsvarlig måte.

Videre kan det være risikoer for feil og svakheter i saksbehandlingen i andre tjenesteområder også. I forvaltningsrevisjoner som er gjennomført innenfor psykososialt skolemiljø og administrativ (2022) og politisk saksbehandling (2019) har det vært avdekket noe mangelfull dokumentering.

5 VELFERD, HELSE OG OMSORG

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Utenforskap	Ivaretagelse av flyktninger
Tildeling av tjenester	Bruk av tvang

Demensomsorg

Antallet eldre øker framover, og mange av disse kan bli rammet av demenssykdom. Kommunene er **generelt** i ulik grad forberedt på dette. Det krever blant annet tilrettelegging med ulike boformer, dagaktivitetstilbud, og spesialkompetanse hos ansatte. Det er sannsynlig at kvaliteten i demensomsorgen både innen hjemmetjeneste og institusjon blir utfordret. Utfordringene er knyttet til å ivareta ulike behov, grader og typer av demenssykdom samt bruk av tvang. Konsekvensen er at brukerne ikke får tilstrekkelige tjenester som er tilpasset deres livssituasjon og for kommunen kan konsekvensen være at ressursene brukes lite effektivt.

Grane kommune har nytt helsetun med totalt 24 plasser. 6+2 av disse plassene er skjermet (demensomsorg). Med nytt helsetun er det sannsynlig at kommunen har basert seg på «ferske» prognoser for demografiutviklingen og økningen av antall personer med demens.

Utenforskap (tverrsektoriell risiko)

Flere og flere faller utenfor i samfunnet, og **generelt** er det sannsynlig at kommunen ikke klarer å være i forkant og jobbe forebyggende. Det er blant annet et økende behov for psykisk helsehjelp. Det er økt sannsynlighet for fattigdom blant barn og voksne, herav flere som har behov for sosialhjelp. Mangel på boliger for vanskeligstilte og økte priser på leiemarkedet rammer også mange av de som faller utenfor utdanning og arbeidsliv. Utenforskap kan medføre mange ulike konsekvenser, eksempelvis kommunens ansvar for sosialhjelp, men også konsekvenser i form av uro i lokalmiljøet og kriminalitet, samt den enkeltes muligheter i samfunnet. På dette kan kultur, idrett og frivilligheten være et bidrag for å redusere sannsynligheten for at noen faller utenfor.

Grane kommune av at kommunen har en høy andel barn og unge fra sårbare hjem (informasjon i kundemøte). Denne problematikken kan øke risikoen for utenforskap. Kommunen har forholdsvis ferske planer for boligsosial handlingsplan, rusmiddelpolitisk handlingsplan og plan for psykisk helse.

Tildeling av tjenester

Generelt er det sannsynlig at brukere av helse- og velferdstjenester ikke får den hjelp de har krav på, og at innbyggernes forventninger overgår tilbudet kommunen kan gi. Rett bemanning bør være på rett plass, tilsvarende riktig bruk av kompetanse ut fra behovet. Tildeling av tjenester berører problematikk rundt utskrivningsklare pasienter og mottaksmuligheter i kommunene samt arbeidsfordelingen mellom spesialhelsetjenesten og kommunen. Kartlegging for å fastsette rett nivå på tjenestene og individuell tilpasning av tjenester er viktig for å kunne gi riktige tjenester. En konsekvens av spesielt systematiske feil i tildelingene er at brukerne ikke får det tilbudet de har krav på, som i neste omgang kan gi dårligere livskvalitet.

Grane kommune har hatt høyt sykefravær de siste par årene. Både langtids- og korttidsfraværet har økt, og det gjelder på tvers av organisasjonen. Kommunen har også utfordringer med rekruttering, og deltar i samarbeid rundt kompetanseutvikling og rekruttering. Det er en risiko for at det kan påvirke tjenestene. Kommunen har ikke et eget forvaltningskontor for mottak og behandling av søknader om tjenester. Det kan øke risikoen for at tjenesteyter legger andre forutsetninger til grunn i forbindelse med tildeling av tjenester.

Bruk av tvang

Tilsynsrapporter har avdekket **generell** mangelfull lovanvendelse, noe som er alvorlig både for pasienter og helsepersonell. Tvang forekommer relativt hyppig innenfor helse, og det skal fattes vedtak ved bruk av tvang. Tvang uten vedtak begrunnes ofte i pasientens, medpasienters eller ansattes beste. En konsekvens av manglende vedtak er at vurderingen bak bruk av tvang ikke dokumenteres og i verste fall ikke gjøres. Dette kan videre gi grobunn for en praksis med økende bruk av tvang.

Dette kan være en risiko som også gjelder **Grane kommune**

Ivaretagelse av flyktninger

De siste årene har kommunene **generelt** tatt imot et økende antall flyktninger. Kvalifisering av flyktninger til jobb og utdanning er viktig for å unngå utenforskap. Integreringsloven skiller mellom grupperinger av flyktninger og det er egne regler for ukrainske flyktninger med andre krav. Dette kompliserer arbeidet for de som skal ivareta arbeidet med introduksjon og opplæring. Det er ekstra press på tjenester innen helse- og velferd på grunn av mottak av høyt antall ukrainske flyktninger i 2022 og senere. Utleiemarkedet tømmes for boliger og prisene i privatmarkedet øker. Det er et spørsmål om integreringstilskuddet er tilstrekkelig og om det brukes på rett måte for å ivareta flyktningene. Hvis kommunen ikke lykkes med integrering av flyktninger kan de ende opp som sosialmottakere i stedet for å bidra som skattebetalere.

Grane kommune hadde bosatt til sammen 58 flyktninger per desember 2023. Grane kommune ble anmodet av IMDi om å bosette 60 flyktninger i 2024. Kommunestyret vedtok å bosette inntil 20 flyktninger, med begrunnelse i manglende boligmasse til å ta imot 60 flyktninger. I årsmeldingen for 2022 beskrives utgangspunktet i helse og omsorg som krevende, men at innflyttere får tilbud om tjenester ut fra sine behov. Kommunen har også en del arbeidsinnvandrere.

6 TEKNISK

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Klima og miljø	Brann
Vedlikeholdsetterslep	Næring, skog- og landbruk
	Planarbeid

Klima og miljø

Generelt gir klima og miljø kommunen ulike utfordringer innenfor teknisk sektor, eksempelvis utfordringer som følge av ekstremvær. Det kan være ulik vektning av klima- og miljøhensyn, samt potensiale for motstrid mellom ulike hensyn som klima- og miljø, samiske rettigheter, jordvern og behovet for samfunnsutvikling. Klima- og miljøplanleggingen har innvirkning på annet planverk og har betydning for sektorovergrepene forvaltning, blant annet i arealplanlegging, beredskap knyttet til infrastruktur, vann- og avløpsforvaltning og drift og vedlikehold av kommunal eiendom. Kommunen kan bli stilt til ansvar dersom klima- og miljøhensyn ikke blir hensyntatt blant annet i arealplanlegging og byggesaksbehandling. Bærekraftsmålene sammen med de mer kjente områdene som klima og miljø stiller krav til kommunene på mange områder, eksempelvis materialgjenvinning, omstilling i næringslivet og håndtering av et mer utfordrende klima.

Som tidligere nevnt har **Grane kommune** planlagt å behandle klimaplan høsten 2023. Den har ikke vært lagt fram for kommunestyret per februar 2024. Dette, i tillegg til at ROS og beredskapsplan ikke er i mål, tilsier at det kan være risiko knyttet til kommunens arbeid med reduksjon av klimautslipp og tiltak for å tilpasse seg konsekvenser av klimautslippene som allerede har funnet sted. I kundemøtet (september 2023) ble det fortalt at eksisterende stikkrenner er betydelig underdimensjonert og at det er behov for betydelige investeringer for å være rustet mot varslede endringer i nedbørsmengder. Videre var det et behov for å øke kunnskapsnivået om grunnforhold. Det kan være risiko for at nye bestemmelser i anskaffelsesregelverket fra 1.1.2024, der klima og miljø skal vektas 30 %, ikke blir ivaretatt.

Planarbeid

Planprosessene driver **generelt** de kommunale tjenestene fremover, og oppstiller rammene for kommunens samfunns-, areal og næringsutvikling. Planarbeidet utfordrer dynamikken mellom regelverket, statlige føringer og forholdet til det lokale handlingsrommet. Målsettinger i planverket er ofte lite konkrete, målbare og tidsbestemte, noe som gjør det vanskelig å evaluere måloppnåelsen i etterkant. Ivaretagelse av bærekraftsmål i planarbeidet står sentralt og fordrer god tverrsektoriell samhandling. Manglende oppdatering av planverket, eksempelvis

planstrategi, samfunnsplan og arealplan får konsekvenser for tiltakshavere og saksbehandlingen i kommunen. Eldre og utdaterte areal- og reguleringsplaner fører til et økt antall dispensasjonssøknader, noe som i sin tur øker den kommunale ressursbruken og fører til lengre saksbehandlingstider. Administrasjonen og politisk nivå kan vekte hensyn ulikt i spørsmålet om dispensasjoner, noe som kan både kan føre til at tilnærmet like saker får ulike utfall og at beslutningen skaper presedens for nye saker.

Kommunestyret i **Grane** vedtok kommuneplanens samfunnsdel i sak 25/23 (21.6.2023). Grunnlaget er derfor lagt for å fortsette arbeidet med utarbeiding av kommuneplanens arealdel. Vi har ikke informasjon om det er i igangsatt prosess med utarbeiding av arealplan. Gjeldende arealdelen ble vedtatt i 2012, og det kan være risiko for at den og tilhørende reguleringsplaner er utdaterte med tanke på nye forutsetninger (for eksempel klimatilpasning).

Vedlikeholdsetterslep

Generelt mangler kommuner ofte gode systemer for vedlikehold når det kommer til vann og avløp, eiendomsforvaltning og samferdsel. Vedlikeholdsetterslepet på disse områdene er i dag omfattende og har konsekvenser for helse, miljø og sikkerhet. En stor bygningsmasse og mye veg som skal vedlikeholdes belaster kommunens økonomi. Alle innbyggere i kommunen skal motta trygt og godt vann, noe som stiller krav til distribusjonsnett, kontroll av vannkilder/høydebasseng og behovet for en reservevannkilde. Svikter tilførselen av trygt vann kan det få konsekvenser for liv og helse. Hovedutfordringene for avløp er relatert til ledningsnett, rensing og overvannsproblematikk. Konsekvensene av svikt i avløpssystemet er forurensning.

I kundemøte (september 2023) kom det fram at **Grane kommune** generelt har et betydelig etterslep på utvendig vedlikehold av kommunale bygninger Stormoen skole og svømmebasseng bør totalrenoveres (se kapittel 4.1.3). Det er betydelig investeringsbehov på renovering/nybygging av bruer. Det er generelt betydelig investeringsbehov på tyngre vedlikehold av vegger, parallelt med at asfaltdekker i boligfelt i stor grad har oversteget normert levetid.

Brann

Generelt har brann og redning ansvar for å ivareta både forebyggende og akutte oppgaver, som krever tilstrekkelig internkontroll, rutiner for forebyggende arbeid (feiing og branntilsyn), HMS og kompetanseheving (blant annet på slukking av elektriske fremkomstmidler som elbiler, el-ferjer og kompetanse i forhold til helserelaterede utrykninger). Konsekvenser av svikt innenfor brann og redning kan være stor i forhold til at liv og verdier ikke blir tilstrekkelig sikret.

Det er også knyttet usikkerhet til konsekvensene av en rettskraftig dom fra Møre og Romsdal tingrett om lovligheten av å fastsette sjablongmessig feieavgift for hytter.

Grane kommune har vertskommunesamarbeid med Vefsn kommune innenfor brann- og redningstjeneste. Kommunen har 16 frivillige brann- og redningsmenn. Feiing og tilsyn inngår i vertskommunesamarbeidet.

Næring, skogbruk og landbruk

Kommuner har ansvar etter lovverk som regulerer næringsvirksomhet, herunder jordbruk og skogbruk. **Generelt** kan interessekonflikter mellom jordvern og utbygging og i den sammenheng også miljøhensyn er sannsynlig. Slik interessekonflikter må kommunen håndtere, og ulike utfall har ulike konsekvenser for videre utvikling. Klima- og miljøutfordringer og den risikoen det innebærer både for næringsvirksomhet og som en konsekvens av næringsvirksomhet er problemstillinger som kommunen blir stilt overfor. Kommunen har ansvar for saksbehandling på ulike områder og det kan skje saksbehandlingsfeil eller manglende oppfølging av saker, eksempelvis innenfor konsesjonsbehandling.

Grane kommune har næringsplan for 2023 – 2033. En fireårig handlingsplan skal knyttes til næringsplanen. Planen har ulike satsingsområder som er knyttet opp mot bærekraftmålene. Det er ikke konkrete planer om store satsinger på vindkraftparker eller datasentre, som ofte skaper store motsetninger i samfunnet. Det går fram at dersom det er aktuelt med vindkraftparker, skal det avklares mot reindrift eller øvrig befolkning.

7 EIERSTYRING

HØY RISIKO	MODERAT RISIKO
Generell eierstyring	Eierstyring og forvaltningsrevisjon av Helgeland Kraft
Eierstyring og forvaltningsrevisjon av HaG AS	

Manglende eller ikke oppdatert eierskapsmelding – generell eierskapskontroll

Kommuneloven § 26-1 sier at kommunen minst en gang i valgperioden skal utarbeide en eierskapsmelding som skal vedtas av kommunestyret. Bestemmelsen stiller også krav til eierskapsmeldingens innhold. Revisor vurderer **generelt** at det er høy risiko forbundet med at kommunen mangler eierskapsmelding og moderat risiko hvis den ikke er behandlet i den forrige valgperioden. Dette gjør at kommunestyret ikke har oversikt over hva de eier og ikke har et verktøy for å utføre en god og forutsigbar eierstyring.

Grane kommunes eierskapsmelding ble sist vedtatt i 2018, og er ikke i tråd med kommunelovens bestemmelse om å vedta eierskapsmelding minst en gang i valgperioden. Den henviser til bestemmelser i tidligere kommunelov, og til selskapsformer (§ 27) som har gått ut og er erstattet med kommunalt oppgavefelleskap, kapittel 19 i gjeldende lov.

Det er sannsynligvis ikke samsvar mellom kommunens någjeldende eierskap og oversikten over selskaper i eierskapsmeldingen.

Det er stor risiko for at kommunens eierskapsmelding ikke tjener som tilfredsstillende styringsdokument for eierstyringen.

Eierskap

Grane kommune har eierskap i 2 interkommunale selskap (IKS), 6 aksjeselskap (AS) og 3 selskap med andre eierformer (SmartCheck)

HaG Vekst AS er en arbeidslivsbedrift som ivaretar viktige oppgaver for sårbare innbyggere i kommunen. HaG Vekst AS har arbeidsmarkedstiltak som varig tilrettelagt arbeid (VTA) og arbeidsforberedende trening (AFT). Revisjonen har gjennomført flere eierskapskontroller og forvaltningsrevisjoner i vekstbedrifter, og disse har vist at vekstbedrifter generelt har utfordringer. Stadig skiftende regelverk og at målgruppen er i endring, gjør det krevende ha et framtidrettet tilbud tilpasset aktuelle målgrupper uten å komme i konflikt med regelverket.

Helgeland Kraft AS har vært gjennom en omorganisering, og fikk nytt datterselskap fra 2023. Dette kan svekke eierstyringen for kommunen. Det kan være aktuelt med en eierskapskontroll av selskapet, men også forvaltningsrevisjon av selskapet. Grane kommune bør bli med på en kontroll av Helgeland Kraft AS dersom det er andre eierkommuner som skal gjennomføre det.